

TIPY DO VÝUKY

od Paměti národa

Nápady, které můžete vzít rovnou do hodiny.

TÉMA:

28. říjen

Předmět	Dějepis
Pro koho	žáci 8.–9. tříd ZŠ / studenti SŠ
Téma	28. říjen 1918: Hrdina, nebo obyčejný člověk?
Cíl	Žáci se seznámí s různými podobami působení historických osobností při vzniku Československa v roce 1918. Prostřednictvím modelových situací zároveň poznají, že vznik samostatného státu lidé prožívali různě, v závislosti na svých zkušenostech, postavení a očekáváních. Rozvíjejí schopnost porovnávat historické perspektivy, kriticky přemýšlet a obhajovat vlastní názor.
Časová dotace	45 minut

O AKTIVITĚ

Vznik Československa 28. října 1918 si nejčastěji spojujeme se jmény významných politiků, diplomatů a představitelů odboje. Za vznikem samostatného státu však stály různé osobnosti, jejichž činnost měla odlišné podoby. Zároveň šlo o událost, která zasáhla do života milionů obyvatel bývalého Rakouska-Uherska.

Aktivita nabízí žákům možnost podívat se na rok 1918 z několika perspektiv. Prostřednictvím modelových historických situací se zamyslí nad tím, jak vznik republiky prožívali lidé s různými zkušenostmi a očekáváními. Poznají, že zatímco pro některé znamenal naději a radost, jiní mohli pociťovat nejistotu či obavy.

Při práci s příběhy čtyř skutečných historických osobností budou žáci porovnávat různé podoby jejich působení a diskutovat o tom, jak hodnotíme význam jednotlivých činů. Na závěr se vrátí ke svému původnímu názoru a zamyslí se nad rozdílem mezi těmi, kteří historické události ovlivňovali, a těmi, kteří je prožívali.

Plán lekce – Krok za krokem

Délka	Aktivita	Poznámky
5 minut	Úvod Kdo se zasloužil o vznik Československa? Zapište na tabuli pět postav: T. G. Masaryk, československý legionář, člen domácího odboje, žena zapojená do veřejného dění a obyčejný člověk oslavující vznik republiky. Vyzvěte žáky, aby je seřadili podle významu jejich role při vzniku Československa.	Nechte žáky své pořadí krátce zdůvodnit. Odpovědi zatím nehodnotte. Zdůrazněte, že nejde o hledání jediného správného pořadí, ale o zamyšlení nad tím, kdo a jakým způsobem ovlivňuje historické události.
10 minut	Co byste v dané situaci věděli, čeho byste se obávali a co byste očekávali? Rozdělte žáky do dvojic nebo menších skupin. Předložte jim tři modelové situace z roku 1918: oslavy v Praze, život československého legionáře a vznik republiky očima německy mluvícího obyvatele pohraničí.	Žáci diskutují, jak by se v jednotlivých situacích chovali a co by jejich rozhodnutí ovlivnilo. Upozorněte, že lidé v roce 1918 neměli stejné informace, zkušenosti ani očekávání.
12 minut	Kdo tvoří dějiny? Čtyři tváře vzniku republiky Nechte žáky přečíst čtyři anonymní medailonky historických osobností (karty A–D) v pracovním listu. Vyzvěte je, aby ve dvojicích nebo menších skupinách porovnali jejich činnost a diskutovali o tom, jakým způsobem jednotlivé osobnosti ovlivňovaly události nebo společnost své doby. Následně je požádejte, aby vybrali osobnost, jejíž působení považují za nejvýznamnější pro vznik Československa, a svůj výběr zdůvodnili.	Vyzvěte žáky, aby svůj výběr zdůvodnili. Mohou zvažovat osobní odvalu, míru rizika, politický vliv nebo význam konkrétních činů. Upozorněte, že jednotlivé osobnosti působily v odlišných oblastech – politice, diplomacii, vojenství a veřejném životě. Jejich přínos proto nelze jednoduše poměřovat.
8 minut	Odhalení osobností a společná diskuse	Představte skutečná jména a osobnosti z karet. Doplněte stručný historický kontext. Vysvětlete rozdíly mezi jejich působením. Ptejte se: „Mohl by některý z těchto lidí uspět bez ostatních?“ a „Lze určit, kdo se o vznik republiky zasloužil nejvíce?“
10 minut	Jeden den, mnoho příběhů Vraťte se k úvodnímu pořadí pěti postav. Vyzvěte žáky, aby zvážili, zda by své rozhodnutí změnili.	Vyzvěte žáky, aby se vrátili ke svému původnímu pořadí a zamysleli se nad tím, zda by některou postavu nyní zařadili jinak. Následně otevřete otázku, či příběhy při vyprávění o vzniku Československa obvykle opomíjíme a proč je důležité poznávat také zkušenosti obyčejných lidí.
	Aktivitu můžete využít v souvislosti s 28. říjnem – Dnem vzniku samostatného československého státu, ale také při výuce první světové války, rozpadu Rakouska-Uherska a formování nových států ve střední Evropě.	

1

Kdo se zasloužil o vznik Československa?

Seřadte následující postavy podle toho, jak významnou roli podle vás sehrály v událostech spojených se vznikem Československa. Zamyslete se nad tím, kdo vznik republiky přímo ovlivnil a kdo byl svědkem či účastníkem těchto událostí. Číslo 1 označuje postavu, jejíž roli považujete za nejvýznamnější. Své rozhodnutí si zapamatujte – na konci hodiny se k němu vrátíte.

Postava	Pořadí (1-5)
Tomáš Garrigue Masaryk	
Československý legionář	
Člen domácího odboje	
Žena zapojená do veřejného dění	
Obyčejný člověk oslavující vznik republiky	

Ke svému pořadí se vrátíte na konci hodiny.

2

Co byste v dané situaci věděli, čeho byste se obávali a co byste očekávali?

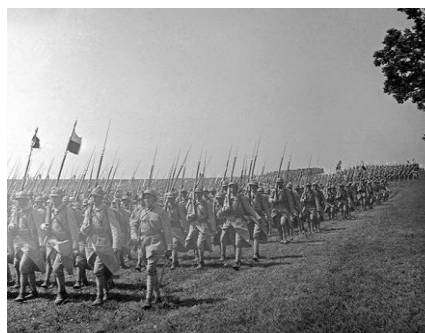
Představte si, že žijete v roce 1918. První světová válka se chýlí ke konci, Rakousko-Uhersko se rozpadá a budoucnost je nejistá. Lidé mají různé zkušenosti, obavy i očekávání. Přečtěte si tři situace a diskutujte ve dvojicích nebo menších skupinách. Jak byste se na místě jednotlivých lidí chovali?

1. Praha, říjen 1918

Pracujete v Praze. Ve městě se šíří zprávy o rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku samostatného státu. Lidé vycházejí do ulic, vyvěšují české vlajky a oslavují. Nikdo však přesně neví, jak se situace vyvine a zda změna proběhne pokojně.

Připojili byste se k oslavujícím davu, nebo byste raději zůstali stranou? Co by vaše rozhodnutí ovlivnilo?

2. Československé legie, rok 1918

Jste československým legionářem daleko od domova. Prošli jste válečnými boji, jste vyčerpaní a nevíte, kdy znovu uvidíte svou rodinu. Věříte, že vaše účast v legiích může přispět ke vzniku samostatného Československa.

Co by vás motivovalo pokračovat? Jaké obavy nebo pochybnosti byste mohli mít?

3. České pohraničí, říjen 1918

Žijete v německy mluvící rodině v českém pohraničí. Dosud jste byli občany Rakouska-Uherska. Nyní se dozvídáte, že vaše město má být součástí nového Československa. O jeho budoucím uspořádání toho zatím mnoho nevíte.

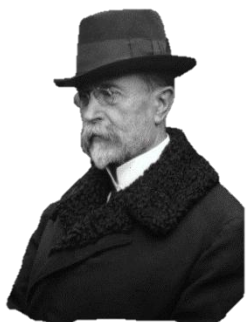
Jak byste zprávu přijali? Jaké otázky nebo obavy byste mohli mít?

Čtyři tváře vzniku republiky.

Přečtěte si čtyři karty A–D. Každá představuje skutečnou historickou osobnost, která působila v období vzniku Československa. Její jméno zatím neznáte.

- **Vyberte**, kdo podle vás sehrál nejdůležitější roli.
- Je možné význam těchto osobností **spravedlivě porovnávat**, když každá působila v jiné oblasti?
- **Zdůvodněte** své rozhodnutí.

KARTA A

- Během první světové války působil v zahraničním odboji a jednal s politiky evropských mocností, u kterých hledal podporu pro vznik nového státu.
- Byl známý svým důrazem na demokratické hodnoty a právo národů na sebeurčení.

KARTA B

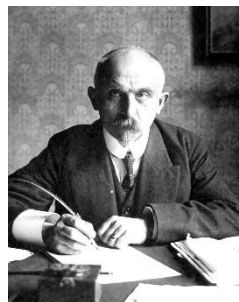
- Před válkou působil jako učitel v Rusku. Po jejím vypuknutí vstoupil do české dobrovolnické jednotky, z níž se postupně vyvinuly československé legie.
- Účastnil se bojů v Rusku a postupně se stal významným velitelem československých legionářů.
- V říjnu 1918 zemřel v Rusku. Vyhlášení samostatného Československa se nedožil.

KARTA C

- Působila jako učitelka a aktivně se zapojovala do veřejného života,
- Usilovala o rovnoprávné postavení žen, jejich vzdělávání a možnost podílet se na politickém rozhodování.
- Již před vznikem Československa patřila k významným představitelkám českého ženského hnutí.

KARTA D

- Během první světové války se zapojil do domácího odboje proti Rakousku-Uhersku.
- Podílel se na přípravách vzniku samostatného Československa a převzetí moci od rakousko-uherských úřadů.
- Dne 28. října patřil k pěti mužům, kteří stáli u vyhlášení samostatného státu.

Jeden den, mnoho příběhů

Na začátku hodiny jste rozhodovali, kdo se nejvíce zasloužil o vznik Československa. Nyní jste poznali čtyři historické osobnosti a zamysleli se nad tím, jak události roku 1918 prožívali další obyvatelé.

1. Změnili byste své původní pořadí?

Vyberte jednu postavu, kterou byste dnes zařadili jinak než na začátku hodiny. Vysvětlete proč.

2. Čí příběh nám chybí?

Představte si, že připravujete výstavu o 28. říjnu 1918. Vedle významných osobností chcete představit také příběh jednoho obyčejného člověka.

Metodické poznámky a klíč

- A – Tomáš Garrigue Masaryk: zahraniční odboj, diplomacie a mezinárodní podpora samostatnosti.
- B – Josef Jiří Švec: důstojník československých legií v Rusku; zemřel ještě před vyhlášením republiky.
- C – Františka Plamínková: učitelka a představitelka ženského hnutí; její přínos se týká veřejného života a společenských změn, nikoli přímého založení státu.
- D – Alois Rašín: domácí odboj, jeden z mužů 28. října, spoluautor prvního československého zákona.

Při reflexi rozlišujte „zasloužil se o vznik státu“ a „zažil jeho vznik“. Oslavující obyvatel není automaticky spoluvůrcem politického rozhodnutí, jeho zkušenost je však důležitou součástí dějin. U německy mluvících obyvatel nepředpokládejte jednotný postoj.

Zdroje a obrazové materiály

- Národní muzeum: První zákon československého státu – papír plný škrťů.
<https://muzeum3000.nm.cz/clanek/prvni-zakon-ceskoslovenskeho-statu-%E2%80%93-papir-plny-skrty>
- Národní muzeum, eSbírky: První zákon ČSR. <https://www.esbirky.cz/subject/prvni-zakon-sr-76728>
- Senát Parlamentu ČR: Františka Plamínková. <https://plaminkova.senat.cz/>
- Wikimedia Commons: portréty T. G. Masaryka, Josefa Jiřího Švece, Františky Plamínkové a Aloise Rašína; fotografie 28. října 1918.

Modelové situace byly vytvořeny pro výuku; nejsou autentickými výpověďmi pamětníků.